

Қарақалпақстан Республикасы
Мәлімлеме – кітапхана орайы

«Жақсылықты жырлаған шайыр»
Төлепберген Мәтмуратовтың 80 жыллығына
(Әдебиатлардың ұсыныуы дизиімі)

Нөкіс - 2019

Кирисиў

Өзбекстанға мийнети сиңген мәденият хызметкери, Бердақ аындағы мәмлкетлик сыйлықтың лауреаты, Қарақалпақстан Жаслар аўқамы сыйлығының лауреаты, қарақалпақ халқының суйикли перзенти хәм талантлы шайыры Төлөпберген Мәтмуратовтың туўылғанына усы жылы 80 жыл толады. Мине усы мунәсибет пенен республикамыздың көплеген орынларында ушырасыў хәм сәубетлесий кешелери өткерилмекте. Соның менен бир қатарда бизиң Мәлимлеме - китапхана орайында да бир қанша ис илажлар алып барылып атыр. Мысал ушын әдебий хәм ушырасыў кешелери өткерилип, китап көргизбелери қойылмақта. Ал Мағлыўмат-библиография хызмети тәрөпинен болса жазыўшының өмири хәм дөретиўшилик хызметине қызығыўшы әдебиятшы алымлар, муғаллимлер, студентлер хәм оқыўшылар ушын әдебиятлардың усыныў дизими дүзилип отыр.

Бул усыныў дизим 3 бөлимнен ибарат:

1. Төлөпберген Мәтмуратовтың өмири хәм дөретиўшилик хызмети.
2. Төлөпберген Мәтмуратовтың шығармалары.
3. Төлөпберген Мәтмуратов хәм оның шығармалары ҳаққында.

Төлөпберген Мәтмуратовтың өмири хәм дөретиўшилик хызмети.

Төлөпберген Мәтмуратов 1939-жылы 1-сентябрьде Қараөзек районының Калинин совхозында дүньяға келген. Ол бес жасында әкесинен, он төрт жасында анасынан айырылады. Төлөпберген Мәтмуратов 1963-жылы Ташкент мәмлкетлик университетиниң филология факультетин питкерген. Әскерий хызметке барып келгеннен соң «Совет Қарақалпақстаны», «Жас Ленинши» газеталарында әдебий хызметкер болып ислеген. 1969-жылы «Әмиўдәрья» журналының редакциясына жумысқа шақырылып, өмириниң ақырына дейин, дәслеп поэзия бөлимин басқарады, соң жуўаплы хаткер хәм бас редактор орынбасары лаўазымларында ислейди. Солай болса да онын өмириниң мазмуны поэзия, илаҳияттан берилген кәсиби шайырлық еди.

Поэзияда қәлем тербеткен дәўиринде шайыр Төлөпберген Мәтмуратов «Ақ терекпе, көк терек» (1964), «Лирика» (1966), «Гөззаллық оянды» (1970), «Айсәнем» (1973), «Ашылысыў» (1977), «Арзыў шәмөни» (1981) қосықлар топламларын, алшайыр қайтыс болғаннан кейин «Жақсылық сарайы» (1986), «Жулдызлар жанар» (1989) таңламалы шығармалар топламлары жарық көрди,

соның менен бирге «Айсәнем», «Перийзат», «Ғаррының әңгимеси», «Садықлық», «Урыс дәптери», «Жақсы адамның жүреги», «Мениң жұлдызым» поэмаларын дәретти.

Төлепберген Мәтмуратов тек ғана поэзия менен шуғулланып қоймастан аўдармашы да болды: мысал ушын: В. Шекспирдиң «Гамлет» шығармасын, Александр Пушкинниң, Михаил Лермонтовтың, Сергей Есенинниң, Бараташвилидиң, Ғамид Алимжанның, Абдулла Ориповлардың қосықларын қарақалпақ тилине аўдарған.

Төлепберген Мәтмуратов 1985-жылы 46 жасында дүньядан өтти. Ғақыйқый шайырлар умытылмаиды. Олардың руўхлары халық менен бирге жасайды, шығармалары болса әўладтан – әўладқа жаңғырып, жаңалана береди. Сондай шайырлардан бири Төлепберген Мәтмуратов ядымызда мәңги жасайды, ал жазып қалдырған шығармаларын кейинги әўладларымыз да қәстерлеп оқый береди.

Төлепберген Мәтмуратовтың шығармалары.

Мәтмуратов Т. Аппақ кардың үстинде; Исенбеймен басқа жәннет бар десе; Сүйенеди адамға адам; Дослық ҳаққында: Өзбекстан; Адам бахты ушын; Архитектор қыз; Ана қушағындай; Ана жерден мени айырма; Табылмас; Қулпырған бир дунья өзи қызлардың; Сүйсиниў; Бул дуньяда көп болады кубылыс: [Қосықлар] // Әмиўдәрья. - 1977. - №1.- Б.62.

Мәтмуратов Т. Адамлар ояў: [Қосық] // Совет Қарақалпақстаны.-1976.- 8 апр.

Мәтмуратов Т. Айсәнем: [Қосықлар ҳәм поэмалар] - Нөкис: Қарақалпақстан, 1973.- 96 б.

Мәтмуратов Т. Ақ терек пе, көк терек?: [Қосықлар] – Нөкис: Қарақалпақстан, 1996. – 24 б.

Мәтмуратов Т. Арзыў шәмени: [Қосық ҳәм поэма] - Нөкис: Қарақалпақстан, 1981.-132б.

Мәтмуратов Т. Ашылысыў: [Қосық ҳәм поэма] - Нөкис: Қарақалпақстан, 1977. – 144 б.

Мәтмуратов, Т. Биз кушақ ашамыз ашылыўларға: [Қосық] // **Еркин Қарақалпақстан.** 2014.- 4- янв.

Мәтмуратов Т. Гөззаллық оянды...[Қосықлар топламы] – Нөкис: Қарақалпақстан, 1970. – 44 б.

Мәтмуратов Т. Гүз ақшамында; Өзинди ойлайман; Куралай көзлим: [Қосықлар] // Еркин Қарақалпақстан. - 2007. – 15 нояб.

Мәтмуратов Т. Ғаўқылдасар қарақалпақлар: [Қосық] //Еркин Қарақалпақстан. -1999.- 23 сент.

Мәтмуратов Т. «Дала хәм қырларда көклер шыққанда...» [Қосық] // Еркін Қарақалпақстан. - 2004. – 30 дек. – 315 б.

Мәтмуратов Т. Досларыма дегенлерим; Адамгершиликке абайлы болың; Сонда ғана; Жақсылыққа үйрет; Пушкин пәрнасына; Журтқа айтар ақыл қайда; Қаршығадай қыялланып; Кеўлимди; Таўлардың; Отлы көзлериң; Маған; Қызкеткен; Пүтинлик; Күлки деген мүлки бар; Мухаббат; Гейде; Хадал адамлардың жүреги; Көкте қуяш қалсын, жерде жақсылық; Өмир сулыў; Қартайыўға асықпаңлар; Қатаң жыллар еди; [Қосықлар] // Әмиўдәрья. – 1996 - № 9-10. - Б.41-42.

Мәтмуратов Т. Дослық жолы; Ветеран солдатты көргенде: [Қосық] // Әмиўдәрья.-1985. - №12. - Б.34-38.

Мәтмуратов Т. Ертеклерди қуўып жетип, озып баратыр:[Қосықлар: Мазмуны: Ағып барар ақ сәўле; Ертеклерден озып...;Кийимлер көк...; Көз көргенлер; Көп еди мүшкилимиз...; Қара таллар; Алыстағы досқа; Аўылдың адамлары] // Әмиўдәрья. – 2019. - №5. – Б. 89-92.

Мәтмуратов Т. Жабаным, жасыл далам: [Қосықлар дүркини] // Әмиўдәрья. - 1975. - №2.- Б.13-17.

Мәтмуратов Т. Жақсылық сарайы: [Қосық хәм драмалық поэма] - Нөкис: Қарақалпақстан,1986. -120 б.

Мәтмуратов Т. Жаңа жыл қутлықлаўы; Ак дәптер хәм ак кептер; Айланар; Инсап; қадирли Амангүл; [Қосықлар] // Әмиўдәрья.-1987. - №3. - Б.99 -102.

Мәтмуратов Т. Жаңа жыл қутлықлаўы: [Қосық] // Еркін Қарақалпақстан. - 2001.- 4 янв.

Мәтмуратов Т. Қарақалпақтың неси бар: [Қосықлар топламы] – Нөкис: Билим, 2016. – 92 б.

Мәтмуратов Т. Қатаң жыллар еди...; Бир тамшы шықты көрдим; Биз өмирди жаратыўшымыз; Көз жаслар; Күлки деген мүлки бар; Ана жердиң гиясы; Сағынғанда; Жулдыз маған қоңсы; [Қосықлар] // Әмиўдәрья.-1978. - №8.- Б.56-62.

Мәтмуратов Т. Қуыйлсын қосықлар ақ залларыма; Толқынлар; Дүзгин; Мойнақтың қара қызы; Келдим Арал бойларына; Төрт қызға хәзил; Самал сазенде; Балық қабыллайтуғын жайда; Көрдим бүгин келиншекти; Қайықтағы қыяллар; Аўға түскен балықлар маған: [Қосықлар] // Әмиўдәрья.-1976.-№3. Б.67-73.

Мәтмуратов, Т. Қулпырған бир дүнья өзи қызлардың: [Қосық] // **Қарақалпақстан жаслары.** - 2013.- 7- март.

Мәтмуратов Т. Лирика. - Нөкис: Қарақалпақстан, 1966. – 92 б.

Мәтмуратов Т. Мениң жулдызым: [Поэма] // Әмиўдәрья. - 1995. - №3. - Б.19-26.

Мәтмуратов Т. Сениң хәр күлгениң...: [Қосық] // Әмиўдәрья. - 1986. - №4. – Б. 112.

Мәтмуратов Т. Тербелислер: [Қосық] // Әмиўдәрья.-1972.- №9.- Б.15-19.

Мәтмуратов Т. Ўатан; Ашылысса егер...; Пүтинлик; Жаңа қуяш; Нур хаққында қосық; Бүркит; Мен сүйемен айлы ақшамды; Еслеў; Не аўыр?; Қағаз

хэм хэрип; Куяш хаққында баллада: [Қосықлар] // Әмиўдәрья. - 1978. - №3.- Б.16-24.

Мәтмуратов Т. Хаял – қызларға; 8-март шайыр мийрасында: [Қосық] // Еркін Қарақалпақстан.-1999.- 6 март.

Мәтмуратов Т. Тыңла мени; поэзия қуштары; Адамгершиликке абайлы болың; Қулшырған бир дүнья өзи қызлардың; Намыс; Күлки деген мүлки бар; Көкте куяш қалсын, жерде жақсылық; Сениң хәр келгениң...; Шайыр тәбияты: [Қосықлар: Төлепберген Мәтмуратовтың 80 жыллығы] // Қарақалпақстан жаслары. – 2019. – 22 авг.

Матмуратов Т. Говорит сердце: [Стихи: перевод с каракалпакского З. Палвановой] – Нукус: Каракалпакстан. – 1984. – 120 с.

Матмуратов Т. Тени белых тополей: [Стихи: перевод с каракалпакского Якова Сергина] – Москва: Советский писатель, 1988. – 112 с.

Матмуратов Т. Терпенье; Человек человеку опора; Чернотал; [Стихи: перевод с каракалпакского Якова Сергина] // Қарақалпақ әдебияты. – 2019. - №5. – Б. 6.

Төлепберген Мәтмуратов хэм оның шығармалары хаққында

Азамат болып өткен шайыр: [Төлепберген Мәтмуратовтың туўылғанына 80 жыл толыўы мүнәсибети менен шайырдың дәретиўшилиги хаққында] //Қарақалпақстан жаслары. – 2019. – 22 авг.

Арзиев Р. Өзин көрмесемде көргендей боламан: [Төлепберген Мәтмуратов хаққында] // Қарақалпақстан жаслары. - 2007. - 13 сент.

Әўезов Х. Жақсылықты жырлаған шайыр: [Шайыр Т. Мәтмуратовтың туўылғанына 50 жыл] // Мийнет байрағы.-1989. -7 сент.

Баҳадырова С. Ол жақсылықтың жыршысы еди: [Төлепберген Мәтмуратов хаққында] // Әмиўдәрья. - 1989. - №9.-Б.107-109.

Бекбергенова З. Шайыр поэзиясы хэм фольклор: [Шайыр Төлепберген Мәтмуратов 60 жаста] // Еркін Қарақалпақстан. - 1999.- 9 сент.

Генжемуратов Б. Төлепберген Мәтмуратовтың лирикасы. // Әмиўдәрья. – 2010. - №2. – Б.122 – 127.

Дағарова А. Әдебий кеше: Академиялық лицейде шайыр Бердақ атындағы мәмлекетлик сыйлықтың лауреаты, Өзбекстанға мийнети сиңген мәденият хызметкери Т. Матмуратовтың 60 жыллығына арнап әдебий кеше өткерилди. М // Еркін Қарақалпақстан.-1999. – 21 дек.

Есенов Ж. «Жаксылық сарай» ын салған шайыр. // Қарақалпақстан жаслары. – 2009. -15 окт.

Есенов Ж. Жулдызы бәлент шайырды еслегенде... //Еркин Қарақалпақстан. – 2009. – 17 окт.

Есенов Ж. «Ойланбай жүриў мүмкинбе?: [Әдебиятымыздың ири тулғасы Төлепберген Мәтмуратов ҳаққында] // Устаз жолы. - 2009. – 5 дек.

Ешниязова Э. Поэзиямыздың жарық жулдызы: [Төлепберген Матмуратов дәретиўшилигиниң өзгешелиги] //Әмиўдәрья. – 2019. - №5. – Б. 89-92.

Ешниязова Э. Т. Мәтмуратовтың философиялық лирикасы. // Еркин Қарақалпақстан. -1994. -12 апр.

Ешниязова Э. Т. Мәтмуратов шығармаларының қосық қурылысы. // Әмиўдәрья. - 1999.-№5.6. - Б.92-93.

Ешниязова Э. Төлепберген Мәтмуратовтың шайырлық шеберлиги мәселесине. // Өзбекстан Илимлер Академиясы Қарақалпақстан бөлими хабаршысы. -1995. -№3. - Б. 98-99.

Мәмбетов К. «Бир шайыр келди де кетти...» [Төлепберген Матмуратов 60 жаста] // Еркин Қарақалпақстан. -1999.- 23 сент.

Мәмбетниязов Т. Төлепберген Мәтмуратовтың жаңа топламы туўралы: [Шайырдың «Жаксылық сарайы» топламы ҳаққында] // Әмиўдәрья. -1987. - №7. - Б.111-112.

Пахратдинов Ю. Адамларға жақсылық тилеп кеткен шайыр: [Төлепберген Мәтмуратов ҳаққында] // Еркин Қарақалпақстан. – 2009. – 8 сент.

Уснатдинов Ш. «Әрманларым! Әрман болып қалғансыз...» // Еркин Қарақалпақстан. - 2009. - 30 июль.

Хошниязов Ж. Адамгершилиқ нәрўаны: [Шайыр Төлепберген Мәтмуратовтың 50 жыллығына] // Жас Ленинши. - 1989.- 1 сент.

Матмуратов Н. Во имя жизни: [О жизни и творчестве Заслуженного работника культуры Узбекистана, лауреата премий им. Бердаха Т. Матмуратова] // Қарақалпақ әдебияты. – 2019. - №5. – Б. 6.

Шамуратова З. «Мужчины высоко в мечтах летают...» // Вести Каракалпакстана. - 2009. - 19 авг.

Қолланбаны дүзген:

Г. Тажимуратова